

Digitala detaljplaner

Stöd för upphandling

Förord

Stödet för upphandling är framtaget på uppdrag av Lantmäteriet, med stöd av Boverket, Länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Syftet är att ge ett stöd till kommuner vid upphandling av system och konsult för framtagande och tillgängliggörande av detaljplaner och detaljplaneinformation. Rekommendationerna i upphandlingsstödet bygger på de nya kraven i Boverkets föreskrift för detaljplan, Lantmäteriets nationella specifikation för detaljplan, samt på intervjuer kring omställning till digitala detaljplaner som genomförts med fyra kommuner – Dorotea, Trosa, Malmö och Kävlinge.

Upphandlingsstödet är framtaget av Sweco.

Innehåll

Nya krav från pågående regeringsuppdrag	5
Hur levereras och tillgängliggörs information i Nationella geodataplattformen?	7
Tillgängliggörande via NGP	7
Konsult	9
Tillgängliggörande i egen regi – via NGP.....	9
Nationella krav som behöver uppfyllas	12
Upphandling av detaljplaneinformation	14
Förberedelser inför upphandling	18
Kommunens vision och ambition	18
Samarbeten och erfarenhetsutbyte.....	20
Checklista	21
Ansvar och arbetssätt.....	21
Rutiner för informationshantering	22
Lagring	24
Arkivering	25
Kommunikation och publicering	26
SIS standarden.....	30
Krav på leveranser av detaljplaneinformation	30
Upphandling och avtal.....	33
Krav på systemleverantör	35
Checklista	37

Nya krav från pågående regeringsuppdrag

Från och med den 1 januari 2022 ställs nya krav på kommunernas detaljplaneinformation. Kommunerna åläggs att, för detaljplaner startade efter detta datum, följa Boverkets föreskrifter för detaljplan och planbeskrivning, samt tillgängliggöra dem nationellt i enlighet med informationsansvaret i Inspire.

Syftet med föreskrifter (juridiskt ramverk) och specifikationer (tekniska krav), är att skapa förutsättningar för standardiserade datamängder i detaljplaneprocessen samt för ett nationellt digitalt tillgängliggörande. Standardiserade datamängder är en grund för en smartare samhällsbyggnadsprocess.

Inom ramen för regeringsuppdrag Smartare samhällsbyggnadsprocess¹ och motsvarande uppdrag hos Boverket², har Lantmäteriet utvecklat en teknisk infrastruktur som underlättar för kommuner att uppfylla kraven. Lösningen möjliggör även för ett samlat nationellt tillgängliggörande av standardiserade datamängder inom samhällsbyggnadsprocessen. Syftet är att skapa en åtkomstpunkt för samtliga aktörer där ett stort antal datamängder kan hämtas eller läsas digitalt. Åtkomstpunkten benämns Nationella Geodataplattformen (NGP). Kommunerna har även möjlighet att tillgängliggöra digital planinformation utanför NGP, om de själva säkrar att kommunen uppfyller kraven i regelverken. Vid ett tillgängliggörande via NGP kan Lantmäteriet uppfylla kommunens åtagande enligt Inspire, väljer kommunen att tillgängliggöra sin information utanför NGP, måste kommunen själv lösa sitt åtagande enligt Inspire.

¹ [Smartare samhällsbyggnadsprocess](https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/) (https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/)

² [Boverkets digitaliseringsuppdrag](https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/digitalisering/) (https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/digitalisering/)

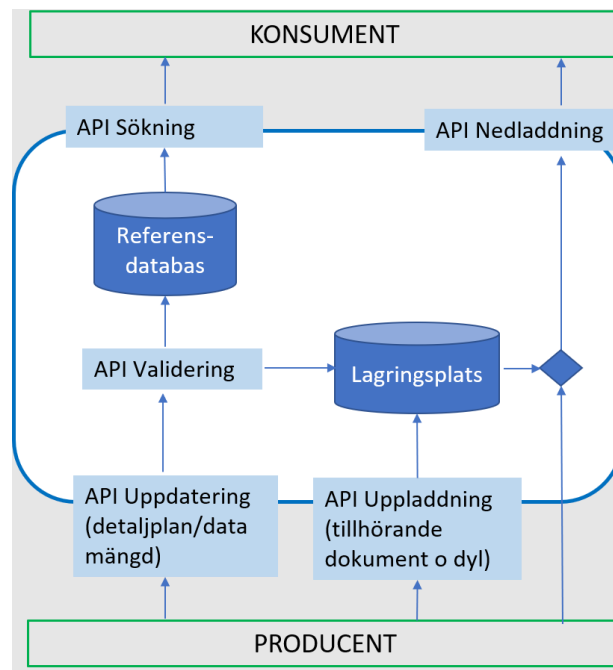
Digitala detaljplaner är den första datamängden av många som tillgängliggörs i den tekniska infrastrukturen, därför är infrastrukturen runt NGP fortfarande under uppbyggnad. Det innebär att förutsättningar, regelverk och teknisk infrastruktur fortfarande utvecklas allteftersom fler datamängder läggs till. Denna utveckling blir en viktig parameter i kommande upphandlingar.

Hur levereras och tillgängliggörs information i Nationella geodataplattformen?

Tillgängliggörande via NGP

Väljer kommunen att använda sig av Lantmäteriets datavårdskap³ (Lantmäteriets avgiftsfria tjänstebaserade lagringslösning för nationellt tillgängliggörande), ska kommunens producent/systemleverantör säkerställa att datamängden levereras enligt framtagna nationella specifikationer och API (eng. Application programming interface, dvs det gränssnitt som används av olika system för att kommunicera med varandra).

Flöde från producent till konsument.

Källa: Lantmäteriet

³ [Lantmäteriets datavårdskap](https://www.lantmateriet.se/contentassets/daddf8c4ead1414a89969d345191659d/519-2018_2889-delrapport-digitala-detaljplaner.pdf)

(https://www.lantmateriet.se/contentassets/daddf8c4ead1414a89969d345191659d/519-2018_2889-delrapport-digitala-detaljplaner.pdf)

Tillhörande dokument som kommunen väljer att publicera i NGP (exempelvis grundkarta, planbeskrivning och MKB) laddas först upp via *API Uppladdning* till lagringsplatsen. Därefter laddas själva detaljplanen upp via *API Uppdatering* och i samband med detta valideras den via *API Validering*. Validering görs med avseende på geometri och specifikationskrav och vad som valideras framgår av *Nationell dataproduktspecifikation för detaljplan*. Exempelvis kontrolleras ifall det finns överlappande ytor eller korsande linjer. I samband med valideringen skapas referensinformation för sökning och visning av planen och denna information lagras i en särskild referensdatabas. Själva datamängden sparas därefter till lagringsplatsen. Observera att NGP inte validerar alla ställda krav utan att flertalet åligger kommunen att validera. Se vidare kring krav, och vilka som valideras av NGP, i de nationella specifikationerna.

Om kommunen väljer att inte nyttja Lantmäteriets datavärdskap, men vill tillgängliggöra sin information via NGP, ska informationen levereras enligt ovan framtagna specifikationer och API med länkar till den lokalt lagrade planinformationen. Utifrån leveransen skapas därefter s.k. referensinformation i NGP för sökbarhet i plattformen. Från referensinformationen länkas till den lokalt lagrade planinformationen hos kommunen.

Då NGP använder öppna specifikationer och API:er, finns inga tekniska hinder för befintliga eller nya systemleverantörer att leverera planinformation till NGP. En godkänd lösning är en lösning som kan ladda upp digital planinformation enligt gällande nationella specifikationer.

Om man vid upphandling av plankonsult begär att de ska leverera detaljplaneinformation genom Lantmäteriets datavärdskap till NGP i enlighet med specifikationerna, finns information om hur leveransen genomförs på Lantmäteriets hemsida dit man kan hänvisa i upphandlingsunderlaget.

Oavsett om datavärdskap nyttjas eller ej, krävs för anslutning till NGP ett producentavtal som undertecknas av kommunen och Lantmäteriet. Väljer kommunen att uppdra åt konsult att vara ombud för leverans, måste kommunen ställa krav på konsulten att denne uppfyller åtaganden enligt producentavtalet.

Konsult som ombud för leveranser av detaljplaneinformation

Kommunen är den enda aktör som kan teckna producentavtal⁴ med Lantmäteriet inför leveranser av digital information till NGP. Det är även kommunen som är informationsansvarig och säkerställer att framtagen och inlevererad information är korrekt, inte innehåller sekretessbelagd information samt klarar kraven från föreskrifter och specifikationer.

Kommunen kan välja att uppdra åt en eller flera konsulter att fungera som ombud. De ansvarar då för själva leveranserna till NGP och att åtagandena enligt producentavtalet uppfylls. Kommunen måste dock säkerställa att det finns rutiner för granskning och en process som inkluderar dokumentation på den granskning som är utförd. Kommunen ansvarar själva för framtagande av dylika avtal med ombud.

När en leverans till NGP är gjord, sker en validering av att informationen är korrekt och om den klarar valideringen tas den emot av NGP och publiceras. Allt detta skickas som en logg-fil till den som laddat upp informationen. Kommuner som levererar information till NGP via ombud kan vid upphandling ställa krav på att få logg-filen efter utförd leverans.

Ingår kommunen i ett kommunsamarbete kring till exempel detaljplaner eller geodataverksamhet, kan en kommun agera ombud för andra kommuner. Precis som för konsulter gäller att det då måste finnas ett tydligt avtal som säkerställer att kommunens åtaganden enligt producentavtalet uppfylls. En kommun eller en plankonsult som samarbetar eller arbetar med flera kommuner, kommer att kunna fungera som ombud för flera kommuner.

Tillgängliggörande i egen regi – via NGP

Väljer kommunen att tillgängliggöra informationen i egen regi, d.v.s. genom egna API:er, via Nationella Geodataplattformen behöver informationen i sin helhet inte levereras in till NGP. Kommunen behöver dock skicka in referenser till NGP för att metadata ska kunna skapas och därigenom blir kommunens information sökbar i plattformen.

⁴ [Lantmäteriets producentavtal](https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/nationell-geodataplattform/du-som-producent/) (https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/nationell-geodataplattform/du-som-producent/)

Vid upphandling av detaljplaneinformation behöver kommunen ställa krav på att leverans sker på ett sätt som gör att materialet går att använda i den egna verksamheten samt att materialet går att leverera via API till NGP enligt specifikationerna. Detta för att det ska gå att extrahera de referenser som krävs för tillgängliggörandet via NGP.

Tillgängliggörande i egen regi – utanför NGP

Det går även att välja att tillgängliggöra detaljplaneinformation i egen regi utan att ansluta kommunen till NGP. Kommunen behöver då själv uppfylla kraven enligt gällande föreskrifter och specifikationer samt kraven från Inspire

När detaljplaner blir digitala träder EU-direktivet Inspire (*Infrastructure for Spatial Information in Europe*) i kraft då, planinformation finns på Inspires lista med datamängder som omfattas av kraven som följer med direktivet. Genom förordning pekas kommunerna ut som informationsansvariga för planinformationen.

Kommunernas informationsansvar innebär att kommunerna ska tillhandahålla planinformation enligt kraven i direktivet och dess genomförandebestämmelser. Det innebär att:

- beskriva geodata på ett standardiserat sätt (metadata) och publicera beskrivningarna till Geodataportalen som är den nationella söktjänsten
- utveckla och tillgängliggöra visnings- och nedladdningstjänster samt beskriva dessa i Geodataportalen
- harmonisera geodata enligt dataspecifikationerna i INSPIRE så att geodata går att kombinera

Notera att Geodataportalen inte är densamma som den Nationella Geodataplattformen (NGP) som tas fram inom Smartare samhällbyggnadsprocess. Geodataportalen är en sedan tidigare befintlig portal som gör det möjligt att söka efter och utvärdera olika geodata i Sverige. Portalen innehåller metadata, dvs information om de geodata som finns, en visningstjänst samt länkar till de olika organisationernas tjänster från vilka geodata kan nås. Geodata som tillgängliggörs via Geodataportalen uppfyller också kraven från Inspire och är Sveriges koppling till den europeiska geodataportalen.

Om kommunen säkerställer att Boverkets föreskrifter och Lantmäteriets nationella specifikationer följs vid framtagande av plan, samt tillgängliggör sin digitala detaljplaneinformation och planbeskrivningar i NGP (genom att nyttja Lantmäteriets datavärdskap, eller genom att ha tjänster i egen regi) så uppfyller Lantmäteriet kommunens åtagande enligt Inspire. Det innebär att en kommun vid upphandling av detaljplaneinformation endast behöver ställa krav på att konsulten uppfyller föreskrifter och leveransspecifikationer och att datamängden tillgängliggörs i NGP. Om kommunen vill uppfylla kraven från Inspire i egen regi och ej tillgängliggöra via NGP, måste även dessa krav, i den mån de är relevanta, adresseras i upphandlingsunderlaget.

Nationella krav som behöver uppfyllas

I korthet är det följande krav som ska uppfyllas:

- EU-direktivet INSPIRE (*Infrastructure for Spatial Information in Europe*) omfattar krav på kommunernas skyldighet att nationellt tillgängliggöra planinformation⁵. Om kommunen tillgängliggör sin planinformation enligt de nationella specifikationerna via NGP ombesörjer Lantmäteriet att uppfylla kommunens krav enligt Inspire.
- Plan- och byggförordningen, PBF⁶, ställer krav på att detaljplaner och planbeskrivningar som påbörjas efter 31 december 2021 ska utformas så att uppgifterna i dem kan tillgängliggöras och behandlas digitalt. Informationen i detaljplanen måste då finnas i ett digitalt format och fungera på ett sätt som uppfyller kraven. Detta gäller både vid beslut om antagande av en ny detaljplan och vid beslut om ändring av en befintlig detaljplan.
- Från och med den 1 oktober 2020 ersattes de allmänna råden för detaljplan av Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2020:5)⁷ om detaljplan, vilka blir bindande den 1 januari 2022. Reglerna ska tillämpas vid antagande av nya detaljplaner och vid ändring av befintliga planer, om planarbetet påbörjas efter 31 december 2021.
- Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2020:8)⁸ om planbeskrivning trädde ikraft 1 januari 2021. De blir, likt föreskrifterna för detaljplan, obligatoriska att tillämpa för planbeskrivningar som hör till detaljplaner som påbörjas efter 31 december 2021.

⁵[Inspiredirektivet](https://www.lantmateriet.se/sv/Om-Lantmateriet/Om-oss/Vart-samordningsansvar/samordning-av-inspire/genomforandebestammelser/) (https://www.lantmateriet.se/sv/Om-Lantmateriet/Om-oss/Vart-samordningsansvar/samordning-av-inspire/genomforandebestammelser/)

⁶ [Plan- och byggförordningen](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338) (https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-byggforordning-2011338_sfs-2011-338)

⁷ [Boverkets föreskrifter och allmänna råd om detaljplan](https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/forfattningssamling/gallande/boverkets-foreskrifter-20205-om-detaljplan/) (https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/forfattningssamling/gallande/boverkets-foreskrifter-20205-om-detaljplan/)

⁸ [Boverkets föreskrifter och allmänna råd om planbeskrivning](https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/forfattningssamling/gallande/boverkets-foreskrifter-och-allmanna-rad-20208-om-planbeskrivning/) (https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/forfattningssamling/gallande/boverkets-foreskrifter-och-allmanna-rad-20208-om-planbeskrivning/)

- Planbestämmelsekatalogen⁹ är det verktyg som sätter strukturen för informationen så att det sedan är möjligt att tillgängliggöra informationen enligt specifikationen. Planbestämmelsekatalogen innehåller sedan den 1 oktober 2020 de ändringar som följer av föreskrift om detaljplan. Flera systemleverantörer har uppdaterat sin programvara med dessa bestämmelser.

En mer detaljerad och uppdaterad beskrivning av vad detta innebär och vilka krav som ställs på en kommun finns beskrivet på Lantmäteriets¹⁰ och Boverkets¹¹ hemsidor samt i SKR:s webbrapport ”*Digital omställning – fokus detaljplan*”¹².

För att kommunen ska kunna uppfylla kraven enligt ovan med stöd av konsult eller systemleverantör, så räcker det att kommunen vid upphandling ställer krav på att leverantören uppfyller de krav som ställs i enlighet med föreskrifterna om detaljplaner och planbeskrivning samt den tekniska leveransspecifikationen.

Övriga aspekter att beakta

Vid framtagande av detaljplaner och tillgängliggörande av information finns dock flera andra aspekter som kommunen bör beakta i en upphandling t.ex:

- kommunens egen ambition och vision
- kommunens egna förutsättningar och samarbete
- kommunens upphandling och eventuella befintliga avtal
- kommunens förutsättning utifrån nuläge – detaljplan
- kommunens förutsättning utifrån nuläge – lagring och arkivering

Dessa aspekter bör kommunen beakta och vid relevans säkerställa att de kommer med i upphandlingsunderlag, då de kraven ligger utanför de som ställs genom föreskrifterna och specifikationerna för nationellt tillgängliggörande av detaljplaner, men påverkar kommunens möjlighet att dra nytta av den digitala informationen.

⁹ [Planbestämmelsekatalogen](https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/planbestammelsekatalogen/) (https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/planbestammelsekatalogen/)

¹⁰ [Information Lantmäteriet](https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/) (https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/)

¹¹ [Information Boverket](https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/digitalisering/digitalisering-av-planeringsprocessen/digitala-detaljplaner/) (https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/digitalisering/digitalisering-av-planeringsprocessen/digitala-detaljplaner/)

¹² [Digital omställning](https://rapporter.skr.se/digital-omstallning-fokus-detaljplan.html) (https://rapporter.skr.se/digital-omstallning-fokus-detaljplan.html)

Upphandling av detaljplaneinformation

Följande punkter är viktiga att tänka på till 1 januari 2022 vid upphandling av detaljplaneinformation:

- Detaljplanen och planbeskrivningen ska tas fram enligt de nya föreskrifterna för detaljplan respektive planbeskrivning. Vid leverans till den Nationella Geodataplattformen (NGP) ska den nationellt framtagna specifikationen från Lantmäteriet följas. Det finns i dagsläget två olika nationella specifikationer¹³ som ska uppfyllas.
 - Nationell informationsspecifikation för detaljplan. Beskriver vilka tekniska krav som finns på den digitala detaljplaneinformationen.
 - Specifikation för leverans till Nationella geodataplattformen. Beskriver hur själva leveransen av den digitala detaljplaneinformationen ska gå till.
- Den digitala detaljplanen och länk till planbeskrivning ska tillgängliggöras nationellt – antingen direkt till NGP via egna APIer eller genom datavärdskap som Lantmäteriet tillhandahåller för kommuner. Tillgängliggörandet går även att sköta i egen regi helt utanför NGP, så länge alla krav uppfylls.
- Leveransen/tillgängliggörandet ska klara validering mot senast gällande specifikation och vara godkänd och levererad senast inom två veckor från att detaljplanen har fått laga kraft¹⁴.

¹³ [Nationella specifikationer](https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/nationella-specifikationer#faq=891d) (https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/nationella-specifikationer#faq=891d)

¹⁴ [Krav på leverans efter laga kraft](https://www.lantmateriet.se/globalassets/smartare-samhallsbyggnadsprocess/nationella-specifikationer/natspec-detaljplan-v2.0.pdf) (https://www.lantmateriet.se/globalassets/smartare-samhallsbyggnadsprocess/nationella-specifikationer/natspec-detaljplan-v2.0.pdf)

Utöver dessa punkter som följer av de nya regelverken kvarstår också de faktorer som redan innan påverkat upphandling av detaljplaneinformation, t.ex:

- Detaljplanen och planbeskrivningen ska även levereras från konsult som tidigare till kommunen. Denna leverans ska krävställas så att den passar med kommunens system och processer. För plankartan kan exempelvis DWG/Shape/OGC GeoPackage/GeoJSON och PDF vara format som kommunen önskar få levererat och därmed bör krävställas i upphandling. För planbeskrivningen finns rekommendationer om leverans i XML-format, men det är inget krav, och systemleverantörer kan välja vilket format som deras lösningar levererar i. Kommunen behöver därför ställa krav på planbeskrivningens format på sådant sätt att de kan säkra att informationen kan nyttjas i deras system och de syften som kommunen identifierat.
- Om kommunen haft detaljplan och planbeskrivning lagrad i digitalt format hos leverantören, bör man säkerställa att detta fortsatt kan ske i format som är återanvändbara av kommunen.
- Säkerställ att övrig information som tillhör detaljplanen kan levereras till kommunen för att kunna tillgängliggöras när det efterfrågas, i ett format som är digitalt och återanvändbart.
- Säkerställ leveranser av detaljplaneinformation som uppfyller gällande regelverk såsom offentlighetsprincipen, tillgänglighetsdirektivet, GDPR/Dataskyddsförordningen och de nya kraven från MKB-direktivet.
- Kommunen ansvarar som tidigare för att detaljplanen skickas in till Lantmäteriet för registrering i Fastighetsregistret. Ifall en konsult tidigare har haft det ansvaret, säkerställ att det kommer med i upphandlingsunderlaget.

Var uppmärksam på när i tiden de nya kraven blir aktuella i er kommun. Föreskrifterna om detaljplan och planbeskrivning ska vara tillämpade inför antagandet av planen. Dock bör inte informationen konverteras inför antagande på grund av att enbart mindre redigeringar får ske mellan granskning och antagande. För att undvika onödigt extraarbete och behov av omstrukturering av informationen bör föreskrifterna tillämpas redan vid påbörjandet av planen.

Vid antagandet behöver beslutshandlingar vara framtagna som utgör originalet och som är i enlighet med kommunens arkiveringskrav. Utöver originalet (om

det är i annan form) ska även digital planinformation från detaljplan och planbeskrivning finnas hos kommunen och kunna tillhandahållas vid behov.

Observera att den digitala planinformationen som berörs av föreskrifterna kan vara mer omfattande än den information som ska tillgängliggöras via NGP. Det kan exempelvis handla om sekretessbelagd information som inte ska tillgängliggöras för allmänheten, eller samrådshandlingar som riskerar innehålla personuppgifter. Om detaljplanearbetet upphandlas av konsult, bör krav på dessa leveranser ställas utöver övriga beslutshandlingar. Denna information ska kunna tillhandahållas om den efterfrågas, förutsatt att beställaren klarar eventuella behörighetskrav.

Kraven på ett nationellt tillgängliggörande gäller för detaljplaner som har vunnit laga kraft, men kommuner, eller ombud (exempelvis konsulter), kan om så önskas ladda upp detaljplaner till NGP i olika skeden i detaljplaneprocessen. Detaljplaneinformationen märks då upp i NGP med status, tex samråd, samt datum för detta skede. Att tillgängliggöra detaljplanerna i tidiga skeden kan vara till stor nytta för konsumenter. Det får dock endast vara en version per plan (den senaste) i NGP.

Observera att sekretessbelagd information samt tidigare versioner av detaljplaneinformation inte kan tillgängliggöras via NGP.

Länsstyrelsen kommer under år 2022 att erbjuda en E-tjänst. För att fullt ut nyttja denna bör kommunen se över rutiner för att leverera detaljplaner i de olika skeden till länsstyrelsen under planprocessen olika skeden; samråd, granskning, antagen detaljplan,

SAMMANFATTNING

Som minimumnivå inför kraven som införs den 1 januari 2022 så räcker det att kommunen vid upphandling ställer krav på att leverantören uppfyller de krav som ställs i enlighet med föreskrifterna om detaljplaner och planbeskrivning samt den tekniska leveransspecifikationen.

Följande punkter ska beaktas efter 1 januari 2022 vid upphandling av detaljplaneinformation:

- Detaljplanen och planbeskrivningen ska tas fram enligt de nya föreskrifterna för detaljplan respektive planbeskrivning. Vid leverans till den Nationella Geodataplattformen (NGP) ska den nationellt framtagna specifikationen från Lantmäteriet följas. Det finns i dagsläget två olika nationella specifikationer som ska uppfyllas.
 - Nationell informationsspecifikation för detaljplan. Beskriver vilka tekniska krav som finns på den digitala detaljplaneinformationen.
 - Specifikation för leverans till Nationella geodataplattformen. Beskriver hur själva leveransen av den digitala detaljplaneinformationen ska gå till.
- Den digitala detaljplanen och länk till planbeskrivning ska tillgängliggöras nationellt – antingen direkt till NGP via egna APIer eller genom datavärdsskap som Lantmäteriet tillhandahåller för kommuner. Tillgängliggörandet går även att sköta i egen regi helt utanför NGP, så länge alla krav uppfylls.
- Leveransen/tillgängliggörandet ska klara validering mot senast gällande specifikation och vara godkänd senast inom två veckor från att detaljplanen har fått laga kraft.

Förberedelser inför upphandling

Det är viktigt att förstå att standardisering och tillgängliggörande av digital detaljplaneinformation är en del av ett större utvecklingsprojekt för en smartare samhällsbyggnadsprocess, som i högsta grad är pågående. Det innebär att även om det nu kommer krav som träder i kraft per den 1 januari 2022, kan det komma förändringar på såväl regelverk som tekniska specifikationer. Rekommendationerna som anges nedan beskriver hur kommuner kan tänka ur ett kortsiktigt respektive långsiktigt perspektiv, när det gäller upphandling av detaljplaneinformation samt tekniska system för framtagande av detaljplan. De är skrivna utifrån de förutsättningar som är kända idag. Kommunen måste bevaka den utveckling som sker.

Ansvariga myndigheter är medvetna om att eventuella förändringar innebär ytterligare omställningsarbetet för kommunerna. Förändringar ska endast ske där det absolut är nödvändigt och aviseras i god tid. Ur upphandlingssynpunkt är det viktigt att bevaka den pågående utvecklingen samt vid upphandling säkerställa att leverantörer kan anpassa leveranser efter eventuella nya krav.

Kommunens vision och ambition

För att klara minimumkraven vid upphandling av detaljplaneinformationen efter 1 januari 2022 så räcker det med att kravställa detaljplaneinformationen enligt ovan.

För att kommunen ska få ett internt långsiktigt hållbart sätt att arbeta med digital detaljplaneinformation och digitala processer kan däremot omställningen till en digital planprocess vara ett startskott för kommunens omställning till digitala arbetssätt. Hur stort detta arbete blir beror på kommunens förutsättningar samt hur digital arbetsprocessen är från början. Kartläggning av kommunens datamängder, system och processer är en viktig del för att avgöra startpunkten för omställningen.

Väsentligt är också kommunens ambitioner kring digitala arbetssätt, både på kort och lång sikt. Fundera kring den digitala utvecklingen både idag och i framtiden. Att detaljplaneinformationen från nya detaljplaner behöver vara

digital 2022 gäller alla kommuner, men beroende på om kommunen t.ex. även digitaliserar översiktsplan och bygglovsprocessen finns fördelar med att göra ett samordnat val av IT-system som ger ett smidigt flöde över hela den kommunala samhällsbyggnadsprocessen.

Inför upphandling av detaljplaneinformation eller system rekommenderas därför kommuner som vill ta ett långsiktigt tag kring digitalisering att samla aktörer som berörs av detaljplaneinformationen och digitaliseringen av processerna och skapa samsyn över vad som är på gång och vilken ambition kommunen bör ha på både kort och lång sikt. De nya kraven öppnar för en möjlighet att göra en förflyttning mot mer digitala processer – både för medarbetare, medborgare och andra aktörer inom kommunen. Kommunens ambitionsnivå kommer att ligga till grund för de val som görs vid upphandling!

Oavsett ambitionsnivå så är det viktigt att sätta sig in i de aktuella regeringsuppdragen. Först och främst bör kommunen känna till de visioner som satts upp i samband med regeringsuppdragen, om ett obrutet digitalt informationsflöde genom samhällsbyggnadsprocessen samt tillgänglig geodata och information för de aktörer som har behov av den.

Digital detaljplaneinformation är den första datamängden som ska tillgängliggöras nationellt. I förstudien som Lantmäteriet presenterade 2019¹⁵ identifieras upp till 150 datamängder som kan tillföra stor nytta för samhället, kommuner och privata aktörer om de tillgängliggörs på ett enhetligt och samordnat vis. Av denna anledning bör kommunerna se de krav som nu kommer på digital detaljplaneinformation som ett första steg i ett större utvecklingsprojekt. Val av ambitionsnivå samt förändring av processer, upphandlingar av information och system som görs bör göras med detta i åtanke. Det är viktigt att kommunen känner till och bevakar dessa projekt då de kommer få bäring på kommunernas arbetssätt i mindre eller större grad.

¹⁵ [Förstudie Lantmäteriet](#)

(https://www.lantmateriet.se/contentassets/2cc36457611c484e9847adf3de0dff31/slutrappport_med_bilagor.pdf)

Läs på vad som händer och vad ni behöver ta ställning till på:

[Lantmäteriets hemsida](#)

[Boverkets hemsida](#)

[Sveriges Kommuner och Regioners vägledning och checklista](#)

Samarbeten och erfarenhetsutbyte

Kraven som kommer gälla för landets alla kommuner. Passa därför på att samarbeta och dra lärdomar av hur andra gör för att klara kraven. Återanvänd gärna sådant som tagits fram av andra kommuner, i form av strategier, upphandlingsunderlag med mera, säkerställ bara att det fungerar för er kommuns förutsättningar.

Undersök vilka samarbeten som kan stödja er – kanske ingår kommunen redan i samverkan, avtal eller andra lösningar, med andra kommuner med liknande eller andra förutsättningar. Dra nytta av dessa samarbeten och handla upp tillsammans om det finns nyttor och fördelar med detta. Se över samarbeten i stort och i smått – alltifrån att få stöd i och kanske dela resurser för både plan- och geodatafrågor från varandra, till att endast dela en gemensam databas för detaljplaneinformation, eller bara återanvända upphandlingsunderlag.

Checklista

Den arbetsgrupp som kommunen sätter ihop för att ta fram upphandlingsunderlag bör utgå från den ambitionsnivå som kommunen satt avseende digitalisering av information och processer. Utifrån detta bör kommunen genomföra en kartläggning av nuläge och förutsättningar samt sätta upp en målbild. Nedan följer en lista med förslag på frågor att beakta vid både uppfyllande av kraven som kommer med de nya regelverken och vid en mer långsiktig strategi och en omställning till ett digitalt arbetssätt.

Ambition och förväntade nyttor

- Identifiera de nyttor som kommunen ser med en digital samhällsbyggnadsprocess.
- Identifiera vilka av dessa nyttor samt vilka konkreta funktioner och förmågor kommunen vill uppnå.
- Identifiera ambitioner och vad man vill att den digitala planinformationen ska bidra till i kommunen – både internt och för externa intressenter.

Det finns fortfarande osäkerheter kring den tekniska infrastrukturen. Se över möjligheterna att begära en demo under upphandlingen där osäkerheter testas. Detta gäller både plankarta och planbeskrivning.

Ansvar och arbetssätt

- Identifiera vem som ska ansvara för vad under framtagandet av planer.
- Ta reda på vad kommunen kan göra för att vara förberedda för kommande steg i den digitala samhällsbyggnadsprocessen.

Var inläst på regeringsuppdragen och bevaka utvecklingen som sker där. Se mer under tidigare kapitel om Kommunens vision och ambition.

Ska konsult ta fram både plankarta och planbeskrivning? Bestäm i sådana fall vem som säkerställer att det finns en koppling mellan karta och text.

Framtagande av planinformation samt leverans till NGP kan överlåtas till konsult. Det är dock alltid kommunen som ingår producentavtal med Lantmäteriet. Överlåtelse av leveransen till NGP sker genom att kommunen avtalar med konsult att denne fungerar som ombud. Även support kring teknik,

datamängder, API eller informationsinnehåll kan läggas på en konsult som är ombud. Observera att kommunen alltid är informationsägare med ansvar för bland annat sekretess och personuppgifter i detaljplaneinformationen. Det ansvaret kan inte läggas ut på konsult. Även när kommunen handlar upp planinformation och system så ligger informationsansvaret, samt ansvaret att tillgängliggöra detaljplaneinformation i enlighet med de nya kraven, hos kommunen.

Kommuner får inte med dagens lagstiftning överlåta exempelvis samråd till en konsult. Det faktiska myndighetsutövandet måste göras av kommunen men det är självklart tillåtet att till exempel överlåta själva framtagandet av planen till konsult. Kontaktpersonen för frågor rörande en detaljplan ska dock alltid vara en anställd vid kommunen.

Om kommunen avser att handla upp ett system för framtagande av detaljplaner så upprättar kommunen lämpligen ett så kallat *Service Level Agreement (SLA)* med konsulten. Ett SLA reglerar vad en tjänst ska omfatta och vilken service-nivå som ska gälla avseende leverans, tillgänglighet, incidenthantering, support etc. En hjälp för att upprätta ett SLA är att beskriva hur olika tänkta scenarier ska hanteras. Ifall det exempelvis inte fungerar att ladda upp en detaljplan: inom vilka tider på dygnet, samt med vilken prioritet, finns support tillgängligt för detta? Oftast leder en högre grad av tillgänglig support till ett högre pris för tjänsten, vilket går att göra tydligt i ett dylikt avtal.

Rutiner för informationshantering

- Säkerställ att det finns ett utpekat ägandeskap och ansvar för informationen och säkerställ att det finns rutiner för hantering av informationen.

Kommunen är informationsägare och har ett ansvar för att informationen är korrekt, att föreskrifter och specifikationer uppfylls och att informationen levereras till NGP inom två veckor efter att den fått laga kraft. Kommunen har också ansvar för sekretess och personuppgifter i planinformationen och att dessa hanteras på korrekt sätt.

För att kunna möta digitaliseringen och de nya kraven rekommenderas att kommunens plan- respektive geodatakompetenser arbetar nära varandra med

dessa frågor. Genom ett sådant samarbete får kommunen bättre förutsättningar att leva upp till både föreskriftskrav och tekniska specifikationskrav.

En rekommendation är att säkerställa att det finns en tydlighet i ägandeskap och ansvar (inom de olika berörda förvaltningarna) för respektive informationsmängd på kommunen för de ingående datamängderna.

- Ta reda på hur detaljplaneinformation används idag i andra delprocesser samt hur kommunen skulle vilja använda den.
- Säkerställ att detaljplaneinformationen blir återanvändbar och följer de nya nationella kraven.

De nya föreskrifterna ställer krav på att detaljplaneinformationen ska finnas digitalt och i ett format som möjliggör att den kan återanvändas i senare processer eller för utvecklande av tjänster baserade på informationen. Det möjliggör även för ändrad användning inom kommunens efterföljande processer, säkerställ att denna användning blir möjlig.

För att kunna uppfylla de nya föreskrifterna är leveranser av detaljplaner mellan konsult och kommun i rent DWG-format inte önskvärt, då en DWG-fil saknar exempelvis säkerställning att bestämmelsekoder och UUID följer föreskrifter och specifikationer.

Det finns leverantörer av detaljplanesystem som använder DWG-formatet för att hantera detaljplaneinformation genom en tilläggsapplikation till AutoCAD. Denna har stöd för föreskrifter, allmänna råd och planbestämmelsekatalogen från Boverket samt uppfyller de nationella specifikationerna och som möjliggöra leverans till NGP. Applikationen levererar även informationen på korrekt sätt till NGP.

Om en kommun har ett befintligt avtal med en konsult där denne enbart levererar DWG uppmånas kommunen att se över vad som ryms inom sina avtal för att kunna uppmåna konsulten att ordna med en tilläggsapplikation som kan leverera till NGP. Det finns flera olika sätt att hantera ändringar eller tillägg i avtal. Läs mer under punkten om upphandling och avtal.

Lagring

- Ta reda på hur detaljplaneinformationen lagras idag och i vilka format.
- Fatta beslut om hur detaljplaneinformationen ska komma att lagras och i vilka format.
- Hur hanteras exempelvis sekretessbelagd information som inte får finnas i NGP?

Enligt föreskriften har kommunen en skyldighet att leverera digital detaljplaneinformation om den efterfrågas. Det innebär att kommunen behöver fundera på hur detta krav ska uppfyllas. Den information som levereras till NGP kommer eventuellt inte att innefatta all information som ingår i en detaljplan, exempelvis på grund av sekretess. Vidare är det möjligt för en kommun att publicera digital detaljplaneinformation i egen regi utanför NGP, förutsatt att föreskrifter, specifikationer samt krav enligt Inspire uppfylls. Att således enbart hänvisa konsumenter till NGP, kommer förmodligen inte alltid att räcka vid förfrågningar. Kommunen har även en skyldighet att ha originalinformationen, medan det som tillgängliggörs i NGP endast är en kopia, även om dessa är identiska.

En kommun som har en egen programvara för framtagande av detaljplaner som klarar föreskrifterna, har troligtvis en lagringsyta (t.ex. en databas) där detaljplaneinformation lagras. Utvecklingen mot lagring i databaser snarare än filer är ett led för att effektivisera och möjliggöra återanvändandet av digital information i senare skeden. Det är därför att föredra om kommunen har förutsättningar för att lagra detaljplaninformation i en databas. Observera att det är viktigt att ha med sig att den digitala planinformationen ska vara en direkt kopia av originalet. Det är därför inte tillåtet att redigera i informationen eller att den förvanskas vid uppdateringar.

Kommuner som redan har ett system med lagring för detaljplaner bör ställa kraven på ett sätt som möjliggör att eventuella konsulter levererar detaljplaneinformationen i ett format som kan lagras i kommunens miljö.

Kommuner som producerar många detaljplaner men som saknar egen programvara för detta bör överväga lämpliga sätt att lagra informationen på. Om kommunen har en geodataavdelning bör denna rådfrågas om bästa sätt för lagring som möjliggör återanvändande och tillgängliggörande av detaljplaneinformationen, om möjligt i en databasmiljö. Om kommunen har lagt ut geodataverksamheten och lagring av kommunens övriga geodata till en konsult, kan

även lagringen av detaljplaneinformationen läggs på konsulten. Dock måste avtalen med dessa spegla de krav som kommunen har på tillgängliggörande av information såsom svarstider, format och supportfrågor.

Kommuner som producerar väldigt få detaljplaner, och av den anledningen valt att inte själva investera i programvara och lagringsmöjligheter, kan säkerställa att detaljplaner som har vunnit lagakraft också levereras i lämpligt filformat till kommunen från anlita konsult. Uppladdningen av detaljplaneinformationen till NGP kan avtalas med plankonsult och filerna (som kan innehålla mer information än det som laddats upp) kan användas för distribuering av kommunen vid förfrågan. Kommunen kan också, som nämnts ovan, teckna ett avtal med plankonsult eller geodataleverantör för att hålla kommunens digitala information.

Inget av alternativen med leverans av filer eller att kommunens planinformation lagras hos en plankonsult är dock optimalt ur ett långsiktigt perspektiv.

Levereras informationen i filer måste en bevarandestrategi finnas som uppdaterar filer till nya versioner vid behov och om planinformationen finns hos en konsult blir kommunen låst till den leverantören. Oavsett vilken strategi kommunen väljer, bör man ta höjd för att detta är ett utvecklingsprojekt där fler datamängder kan bli aktuella att hantera i framtiden.

Om kommunen har ett befintligt lagringssystem som inte uppfyller de nya kraven på detaljplaneinformation, bör kommunen se över hur lagring för nya detaljplaner ska handlas upp för att möjliggöra samvisning av nya och befintliga planer.

Arkivering

- Kontrollera att arkiveringsrutinerna är lagenliga och hur de påverkas efter årsskiftet.
- Kravställ leveranser i enlighet med kommunens arkiveringsstrategi och regler.

Kommunen har arkiveringsansvar och det är den egna kommunens arkivmyndighet som beskriver hur arkivering ska ske i kommunen och vilken information som ska lagras samt i vilka format, fundera på om kommunens arkivrutiner samlat behöver ses över för att bättre nyttja digitaliseringens möjligheter.

Kommuner får arkivera detaljplaner i PDF-format. SKR har nyligen utrett vad som gäller avseende arkivering och digitala underlag i rapporten *Digitalisera plan-och-bygglovsprocesser*¹⁶. Boverket utreder också frågan inom ramen för ett av sina pågående regeringsuppdrag¹⁷ som slutrapporteras i december 2021, denna kan vara bra att ta del av.

NGP kan inte användas som kommunens arkiv då det som lagras endast är att betrakta som kopior. NGP och Lantmäteriets datavärdskap ersätter inte kommunens arkiveringsuppgift.

Kommunikation och publicering

- Bestäm vilken ambition kommunen har för visualisering och redovisning av detaljplaneinformation.

Utred hur kommunen vill visualisera informationen – exempelvis vilka målgrupper vänder sig kommunen sig till? Ska planerna kunna redovisas i 3D? Ska de kunna redovisa ihop med BIM-modeller eller tillsammans med annan information? Vill kommunen använda de gamla klassiska manéren eller göra något nytt?

- Bestäm hur överföring av arbetsmaterial och färdig plan ska ske mellan kommunen och konsult.
- Bestäm hur informationen ska delas i samband med granskning, samråd och politisk beredning, exempelvis avseende filformat och manér.

Ska konsulten sitta på plats och arbeta i kommunens system eller ska en översättningsfil användas för att få det önskvärda utseendet?

Önskar man kunna ha digitala samråd/granskning tillsammans med synpunktsinsamling kan det vara värt att se över möjligheterna för integration med diariesystemet.

- Säkerställ att manér kopplat till användning etc. finns med och att de följer tillgänglighetsdirektiv, tydlighetskrav och de allmänna råden.

¹⁶ [Digitalisera plan- och bygglovsprocesser](https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/digitalisera-plan-och-bygglovsprocesser.html) (https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/digitalisera-plan-och-bygglovsprocesser.html)

Varken föreskrifterna eller specifikationerna hanterar manér som styr visualiseringen av detaljplanen. De krav som finns avseende visualisering är de som kommer genom Tillgänglighetsdirektivet¹⁸ och PBL innehåller ett tydlighetskrav vilket påverkar hur visualisering kan hanteras. Utöver detta finns allmänna råd. Kommunerna kan med andra ord hitta egna innovativa sätt att visualisera planinformationen och målgruppsanpassa visualiseringen. Till exempel kan visualiseringar av planinformation i 3D, samvisualisering med BIM-modeller och liknande alternativ undersökas.

När kommunen upphandlar system eller konsult kring digital planinformation är det bra att säkerställa att manér kopplat till användning med mera finns med och att de följer tillgänglighetsdirektiv, tydlighetskrav och de allmänna råden. Speciellt om kommunen har för avsikt att hantera informationen i egna system. Säkerställ att det är tydligt mellan kommun och konsult vem som har ansvar för att detaljplaneinformationen uppfyller överenskomna krav på visualisering och utseende.

- Ta fram en strategi för hantering av planbeskrivningen, både kopplat till format och överföring till NGP.
- Bevaka kommande krav på överföringsformat för planbeskrivning.

Gällande planbeskrivningen kommer inga avsteg att göras från Boverkets föreskrift, men det finns idag inget bestämt format för överföringen av handlingen i sin helhet till NGP. Planbeskrivningen måste alltså produceras i enlighet med Boverkets föreskrifter, men tills annat sägs ska en kommun tillgängliggöra en länk till handlingen som NGP kan använda sig av. Detta ensamt uppfyller inte kraven från Boverkets föreskrift, men det uppfyller kraven i Inspire.

Det finns rekommendationer om att använda sig av xml-formatet för överföring av planbeskrivning men det är inget krav. Det är viktigt för kommunen att fundera kring förväntat resultat om planbeskrivningen skapas utanför kommunens system och för att sedan föras över och om leverans kräver någon form av manuell handpåläggning.

¹⁸ [Information Tillgänglighetsdirektivet](https://www.regeringen.se/49c885/contentassets/7dc3db2f1127464cbc3176fa7fac68a6/sou_2021_44_.pdf)

(https://www.regeringen.se/49c885/contentassets/7dc3db2f1127464cbc3176fa7fac68a6/sou_2021_44_.pdf)

Vid upphandling bör kommunen uppdatera sig kring ifall överföringsformat för planbeskrivning specificerats och i sådant fall säkerställa att det ställs krav på detta i underlaget. Lantmäteriet kommer att meddela i god tid innan någon förändring träder i kraft.

- Bestäm hur planinformationen ska spridas efter att detaljplanen fått laga kraft.

Kommunen får själv välja varifrån informationen hämtas efter att en plan fått laga kraft, antingen NGP eller egna system. Det beror på kommunens egna förutsättningar och behov.

För att en konsument ska få tillgång till datamängder som tillgängliggjorts via NGP, behövs ett konto hos Lantmäteriets e-tjänst "Geotorget"¹⁹. Därefter görs en ansökan i e-tjänsten och användningsvillkor som kräver godkännande. Kommuner som i sina egna tjänster och applikationer vill visa detaljplaner med ett enhetligt manér kan använda NGP:s visningstjänst.

- Säkerställ att detaljplaneinformationen som upphandlas möter krav, regelverk och behov för eventuell visualiseringstjänst.

Krav från föreskriften för detaljplan, Tillgänglighetsdirektivet, MKB-direktivet och andra regelverk som påverkar tillgänglighet och visualisering bör återspeglas i upphandlingskrav och leveranser av detaljplaneinformation.

Om kommunen önskar kunna visualisera annan detaljplaneinformation än den som ingår i leveransen till NGP måste detta ställas som krav på plankonsult eller systemleverantör för kommunens visningstjänster. Kommunen behöver ställa krav på vilka format, vilken programvara och i vilka medier informationen ska delas i.

- Utred om NGP kan underlätta att uppfylla MKB-direktivet

EU-kommissionen har tidigare framfört kritik mot Sveriges implementering av MKB-direktivet och riksdagen har därför fattat beslut om ändringar i plan- och bygglagen och plan- och byggförordningen. Ändringarna syftar bland annat till att tydliggöra när och hur miljöbedömningar ska genomföras inom ramen för

¹⁹ [E-tjänst Geotorget](https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/nationell-geodataplattform/du-som-konsument/) (https://www.lantmateriet.se/sv/webb/smartare-samhallsbyggnadsprocess/nationell-geodataplattform/du-som-konsument/)

vissa plan- och lovprocesser för att stärka allmänhetens tillgång till information under detaljplaneprocessen.

Ändringarna innebär, avseende frågan kring tillgängliggörande, att allmänhetens tillgång till information och insyn ska förstärkas. Kommunen ska tillgängliggöra planhandlingarna i elektronisk form under samråd och granskning via sin hemsida så länge det inte strider mot annan lag. Ändringarna trädde i kraft den 2 augusti 2021.

Det innebär att om en kommun tillhandahåller digital planinformation via NGP och tydligt hänvisar var detaljplaneinformationen finns att hitta via sin webbplats, så uppfylls kraven i MKB-direktivet kopplat till tillgängliggörande av elektronisk detaljplaneinformation som tillgängliggörs via NGP. Detta gäller dock endast datamängder som hanteras i NGP, annan information kan kommunen behöva tillgängliggöra digitalt via sin webbplats.

MKB-direktivet ställer krav på elektroniskt tillgängliggörande av planinformation under granskning och samråd. Det innebär att kommunen bör ställa krav på leveranser som möjliggör tillgängliggörande enligt kommunens förutsättningar. En kommun som redan har system för visualisering av detaljplaner och geodata bör ställa krav på leveranser i samma format även för dessa skeden, inte endast när planen har fått laga kraft. För kommuner som saknar egen programvara för visualisering, kan informationen publiceras i PDF, html-format eller liknande. Alternativt kan en anpassad visningstjänst som baseras på de API som finns i NGP tas fram eller beställas.

- Kravställ detaljplaneinformationen för leverans till länsstyrelsernas E-tjänst och till Lantmäteriet för registrering i Fastighetsregister.

Utöver nya krav på tillgängliggörande av detaljplaneinformation kvarstår tidigare krav att leverera detaljplan till Länsstyrelsen och Lantmäteriet. Kraven som ställs enligt plan- och bygglagen 5 kap har genomgått vissa revideringar. Kommunerna ska dock fortfarande leverera planhandlingar (och de planeringsunderlag som behövs) till Länsstyrelsen och Lantmäteriet. I plan- och byggförordningen kvarstår kravet att informationen ska vara möjlig att arkivera.

Länsstyrelsen arbetar med att ta fram en e-tjänst för att ta emot digital detaljplaneinformation. E-tjänsten ska möjliggöra för kommunerna att skicka in digital information avseende detaljplan i alla skeden där kommunerna är

skyldiga att ha dialog med Länsstyrelsen. Länsstyrelsens e-tjänst planerar att driftsättas april 2022.

Kommunen ansvarar som tidigare för att detaljplanen skickas till Lantmäteriet för registrering i Fastighetsregistret. Ifall en konsult tidigare har haft det ansvaret, säkerställ att det kommer med i upphandlingsunderlaget.

SIS standarden

- Utred om det finns behov på kommunen att konvertera befintliga detaljplaner framtagna enligt SIS standard till de nya specifikationerna.

De krav som blir gällande 1 januari 2022 gäller endast detaljplaner som påbörjas efter 1 januari 2022. Dock kan det finnas kommuner som har befintliga planer som är framtagna och lagrade i enlighet med SIS standard SS 637040:2016 "Geografisk information - Detaljplan - Applikationsschema för planbestämmelser" eller äldre versionen av samma standard. Värt att notera är att det inte finns någon officiell översättningstabell mellan SIS-standarderna och de nationella specifikationerna.

Lantmäteriet gjorde år 2019 ett test kring befintlig SIS standard. Då framkom att standarden inte kräver ytor och beskriver processen att ta fram plankartan snarare än användarnas behov av informationsinnehållet. Det fanns även för många möjligheter till fritext. Av den anledningen har Lantmäteriet i samverkan med Boverket tagit fram den nationella specifikationen för digitala detaljplaner för att säkerställa att informationen blir återanvändbar i senare processer. Kommuner kan fortfarande välja att följa SIS-standarderna men måste klara kraven från specifikationen vid ett nationellt tillgängliggörande t.ex. via NGP.

Att fortsätta kravställa leveranser enligt SIS-standarderna innebär dock ett dubbelarbete med att konvertera data som följer SIS-standarderna till den nationella specifikationen. Konvertering (från äldre lagringsmodell till ny lagringsmodell) bör ske av systemleverantör som har stöd för detaljplan enligt nu gällande föreskrifter och specifikationer. I arbetet behöver bland annat ytor skapas utifrån linjer och översättningstabeller för attribut tas fram (dvs. tolkning). Det är ett arbete som kräver stor manuell insats och även tolkning av information.

Krav på leveranser av detaljplaneinformation

- Ställ krav på att konsulterna kan leverera i format som är kompatibla med era system och glöm inte bort planbeskrivningen.

Om kommunen har egna system för framtagande och lagring av detaljplaner (som klarar de nya kraven från föreskrifter och specifikationer), kan kommunen ställa krav på att leverans från upphandlad konsult ska ske i de format som systemen kräver. Kommunen kan då granska detaljplaner i de egna systemen och efter godkännande av leverans och antagande av plan tillgängliggöra detaljplaneinformationen nationellt.

Om konsulten inte kan leverera i ett format som är möjligt att använda i kommunens system, är ett alternativ att låta konsulten arbeta i kommunens system, för att på så vis direkt få materialet i sin egen miljö. Det kan ske antingen på plats i kommunens lokaler eller genom lånade licenser om leverantör möjliggör för detta. Om kommunens IT-miljö och policy medger kan en VPN-uppkoppling möjliggöra för konsulten att arbeta direkt i kommunens system.

Arbetar konsulten i ett annat system än kommunens, är en rekommendation att kommunen ställer krav på GeoJSON som överföringsformat. Denna GeoJSON ska vara skapad i enlighet med de nationella specifikationerna och enligt dess schema²⁰. Används GeoJSON som överföringsformat mellan konsult och kommun följer dock inte stilsättningen av plankartan med (som det gör med SIS-standarden). Det är därför bra att ställa krav på att konsulten kan komplettera med annat överföringsformat som kan nyttjas inom kommunen i de fall man vill ha en specifik stilsättning.

Det är även viktigt att ställa krav på att konsulten levererar planbeskrivningen i ett format som är förenligt med kommunens egna system samt att den uppfyller Boverkets föreskrifter och allmänna råd om planbeskrivning²¹.

- Saknas egna system för framtagandet av planer är det extra viktigt att säkerställa att anlita konsult kan leverera enligt krav och specifikationer.
- Säkerställ särskilt att anlita konsult kan tillgängliggöra informationen på ett sätt som gör att kommunen kan granska under planprocessens gång och innan leverans till NGP.

²⁰ [Nationella specifikationer](http://namespace.lantmateriet.se/distribution/geodatakatalog/detaljplan/)

(<http://namespace.lantmateriet.se/distribution/geodatakatalog/detaljplan/>)

²¹ [Föreskrifter och allmänna råd om planbeskrivning](https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbeskrivning/foreskrifter-och-allmanna-rad/) (<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbeskrivning/foreskrifter-och-allmanna-rad/>)

Om en kommun saknar system eller har ett system som inte klarar av de nya föreskrifterna och specifikationerna så bör kommunen överväga att, åtminstone på sikt, upphandla en programvara som klarar kraven.

Kommuner som arbetar med upphandlade konsulter bör säkerställa att konsulten arbetar i en programvara som klarar de nya kraven från föreskrifter och specifikationer. Genom att ställa dessa krav säkerställer kommunen att plankonsulten arbetar i ett format som tillåter digitalt tillgängliggörande och delning.

Utöver kraven behöver rutiner och tekniska lösningar för kommunikation mellan kommun och konsult tas fram. Upphandlingen behöver specificera hur granskning ska ske och rutiner för hur granskningen ska dokumenteras.

En del kommuner saknar programvara för att kunna granska digital planinformation. Kommunikation och granskning sker då oftast via PDF eller filer från ett ordbehandlingsprogram. Kommuner som väljer att inte investera i egen programvara kan även fortsättningsvis välja detta sätt för kommunikation med plankonsulten och andra intressenter. Det är dock viktigt att kommunen säkerställer att den information som granskas på PDF eller i exempelvis wordfiler är densamma som den digitala detaljplaneinformationen.

Som alternativ kan kommunen i upphandlingen ställa krav på att plankonsulten tillhandahåller ett gränssnitt som tillåter kommunen att ta del av planinformationen (ex webbgränssnitt för visualisering, ex se nedan) alternativt låter kommunen se handlingarna i konsultens programvara, ifall konsulten kan erbjuda en lösning för detta.

Det finns en rad tjänster och mjukvaror som erbjuder möjlighet att ladda upp och titta på filer i det filformat (GeoJSON) som kravställs för leverans till NGP. Det innebär att en kommun kan använda en sådan tjänst för att titta på och granska den faktiska digitala informationen innan den levereras till NGP för publicering. Ett exempel på en sådan tjänst är <https://geojson.io>. Där kan kommunen ladda upp detaljplanen i exempelvis en GeoJSON-fil och se inte bara planen, utan också en bakgrundskarta, vilket är en hjälp för att säkerställa att planen fått rätt koordinatsystem och placeras rätt geografiskt. Det är även viktigt att granska planbeskrivningen så att föreskrifter och allmänna råd följs och att uppgifterna i dem kan tillgängliggöras och behandlas digitalt.

Välj det sätt som ni i er kommun vill granska planinformationen på och säkerställ att plankonsulten har ett verktyg som klarar de kraven.

Kommunen har alltid ansvar för att informationen i detaljplanen är korrekt samt en skyldighet att enligt föreskrifterna kunna leverera digital detaljplaneinformation, leveranser i PDF-format uppfyller därmed inte kravet.

Själva leveransen till NGP kan handlas upp av en extern konsult, vilken då fungerar som ombud. Se vidare under frågan om *leverans via ombud*. Säkerställ att processen innehåller rutiner för att ta hand om valideringsresultatet vid leverans till plattformen om något behöver ändras innan planinformationen laddas upp.

Krav på tillgängliggörande och tillhandahållande av detaljplaneinformation under såväl planprocess som efter antagande behöver också kravställas.

Upphandling och avtal

- Utred om omställningen till digital planinformation ryms inom befintliga avtal.

Kommunen bör utreda om omställningen till digital planinformation ryms inom befintliga avtal. Om det saknas, är det viktigare att fokusera på att göra en bra upphandling snarare än att fokusera på att den ska vara klar innan den 1 januari 2022.

Om kommunen har ett ramavtal som sträcker sig längre än januari 2022, där leverans av digital detaljplaneinformation inte omfattas, går det att göra ändringar i avtalet. Då avtalen kan se olika ut går det inte att säga exakt hur, men stöd för ändringar i ramavtal finns i *lagen om offentlig upphandling* under *kapitel 17, fullgörande av kontrakt*²². I paragraferna 8–16 listas de situationer som kan ge fog för att ändra i kontrakt. Exempel på detta är §9 om *ändringar av mindre värde*, §11 rörande *kompletterande beställningar* eller §12 om *oförutsebara omständigheter*.

²² [Lagen om offentlig upphandling](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20161145-om-offentlig-upphandling_sfs-2016-1145) (https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20161145-om-offentlig-upphandling_sfs-2016-1145)

Stöd finns på Upphandlingsmyndighetens frågeportal²³. Sök exempelvis på *ändring av avtal*.

- Skriv inte för långa avtal då förutsättningar kan ändras över tid.

Tänk på att inte göra för långtgående avtal, alternativt säkerställ att avtalet har möjlighet till förändringar med tanke på att förutsättningarna kan förändras inom avtalstiden. Eventuella ändringar i föreskrifter, bestämmelser och specifikationer kommer aviseras i god tid till samtliga kommuner och systemleverantörer. För föreskrifter och liknande regelverk följs gällande remissprocesser.

- Se till att ha en lösning på plats senast innan det första beslutet fattas om antagande eller ändring av plan efter 1 januari 2022.

Kraven som ställs i Boverkets föreskrifter och allmänna råd ska vara uppfyllda när kommunen fattar beslut om antagande eller ändring av detaljplan som startats efter 1 januari 2022. Detta gäller även kravet i PBF på att uppgifter i detaljplaner ska utformas så att uppgifterna i dem kan tillgängliggöras och behandlas digitalt. Kommunerna måste därför inte tillhandahålla digital planinformation förrän en plan som startat efter 1 januari 2022 ska antas. Det medger en möjlighet att förlänga tiden till när upphandlingen måste vara klar.

Som nämnts innan bör dock informationen i en detaljplan inte konverteras inför antagande då enbart mindre redigeringar får ske mellan granskning och antagande. För att undvika onödigt extraarbete och behov av omstrukturering av informationen bör föreskrifterna tillämpas redan vid påbörjandet av planen.

Saknas möjlighet att producera digital planinformation direkt efter årsskiftet, kan ett alternativ vara att starta processen på annat sätt, så länge informationen är digital vid antagande. Ska detta göras måste det dock säkerställas att datamängderna är identiska med de som gällde vid granskning och att inga felaktigheter uppstår under processens gång eller vid konvertering.

²³ [Upphandlingsmyndighetens frågeportal](https://frageportalen.upphandlingsmyndigheten.se/org/upphandlingsmyndigheten/)

(<https://frageportalen.upphandlingsmyndigheten.se/org/upphandlingsmyndigheten/>)

Krav på systemleverantör

- Ställ krav att systemleverantör uppfyller Boverkets föreskrifter, både gällande detaljplan och planbeskrivning.
- Ställ krav att lösningen kan nyttja planbestämmelsekatalogen och leverera till NGP.
- Ställ krav att uppdateringar ska ske i enlighet med framtida förändringar av föreskrifter, specifikationer och lagkrav.

Systemleverantörerna gör det möjligt, genom sina systemlösningar, för kommunen/producenten att tillgängliggöra digital detaljplaneinformation utan att utveckla egna lösningar. Det är därför viktigt att rätt krav ställs på en leverantör. Vidare ska kraven formuleras på ett sätt som gör att lösningen kan justeras utefter ändringar i olika specifikationer.

En systemleverantör ska:

- i sin lösning ha stöd för att leverera planer och planbestämmelser, via maskin-maskin-gränssnitt, enligt de nationella specifikationerna och tekniska beskrivningarna.
- ha stöd för planbestämmelsekatalogen och stöd för föreskrifterna om detaljplan samt planbeskrivning.
- arbeta aktivt med att anpassa sin programvara utefter eventuella kommande förändringar i format och standarder. Lantmäteriet kommer att notifiera minst sex månader före en ändring av kraven.
- bistå vid installation och konfiguration av systemet.
- fungera som stöd genom hela detaljplaneprocessen och erbjuda relevanta utbildningar.
- erbjuda support.

Kravet från 1 januari 2022 gäller endast planer som påbörjas efter detta datum. Om kommunen önskar konvertera befintliga digitala detaljplaner som följer ex. SIS standard för detaljplan²⁴ (SS637040) kan upphandling av konvertering av befintlig digitala detaljplaner vara en möjlighet i samband med upphandling av

²⁴ [SIS-standard detaljplan](https://www.sis.se/produkter/naturvetenskap-och-tillampad-vetenskap/astronomi-geodesi-geografi/ss6370402016/) (https://www.sis.se/produkter/naturvetenskap-och-tillampad-vetenskap/astronomi-geodesi-geografi/ss6370402016/)

nytt system. Kommunen som är informationsägare och ansvarar för sekretess och personuppgifter.

Är kommunen osäker på hur en systemleverantörs lösning uppfyller kraven, med tanke på att det är ett utvecklingsprojekt och olika lösningar kan förekomma, se om det finns möjlighet att få demonstrationer av systemets förmågor.

Bra tips finns att hitta hos SKR och Örebro kommun²⁵.

²⁵ [Kommunexempel Örebro](https://skr.se/skr/samhallsplaneringinfrastruktur/planerbyggabo/detaljplaneringgenomforande/digitaladetaljplaner/erfarenheterfrankommunersarbetemeddigitaladetaljplaner/kommunalaexempeldigitaladetaljplaner/upphandlingavprogramvaratestadigfram.51277.html)

(<https://skr.se/skr/samhallsplaneringinfrastruktur/planerbyggabo/detaljplaneringgenomforande/digitaladetaljplaner/erfarenheterfrankommunersarbetemeddigitaladetaljplaner/kommunalaexempeldigitaladetaljplaner/upphandlingavprogramvaratestadigfram.51277.html>)

Checklista

Ambition och förväntade nyttor

- Identifiera de nyttor som kommunen ser med en digital samhällsbyggnadsprocess.
- Identifiera vilka av dessa nyttor samt vilka konkreta funktioner och förmågor kommunen vill uppnå
- Identifiera ambitioner och vad man vill att den digitala planinformationen ska bidra till i kommunen – både internt och för externa intressenter

Ansvar och arbetssätt

- Kravställ att konsulten vid framtagande av plan arbetar enligt gällande föreskrifter och upprättar planerna i enlighet med planbestämmelsekatalogen.
- Identifiera vem som ska ansvara för vad under framtagandet av planer.
- Ta reda på vad kommunen kan göra för att vara förberedda för kommande steg i den digitala samhällsbyggnadsprocessen.
- Kravställ att konsulten vid framtagande av plan arbetar enligt gällande föreskrifter och upprättar planerna i enlighet med planbestämmelsekatalogen.

Rutiner för informationshantering

- Säkerställ att det finns ett utpekat ägandeskap och ansvar för informationen och säkerställ att det finns rutiner för hantering av informationen.
- Ta reda på hur detaljplaneinformation används idag i andra delprocesser samt hur kommunen skulle vilja använda den.
- Säkerställ att detaljplaneinformationen blir återanvändbar och följer de nya nationella kraven.

Lagring

- Ta reda på hur detaljplaneinformationen lagras idag och i vilka format.

- Fatta beslut om hur detaljplaneinformationen ska komma att lagras och i vilka format.
- Hur hanteras exempelvis sekretessbelagd information som inte får finnas i NGP?

Arkivering

- Kontroller att arkiveringsrutinerna är lagenliga och hur de påverkas efter årsskiftet
- Kravställ leveranser i enlighet med kommunens arkiveringsstrategi och regler

Kommunikation och publicering

- Bestäm vilken ambition kommunen har för visualisering och redovisning av detaljplaneinformation
- Bestäm hur överföring av arbetsmaterial och färdig plan ska ske mellan kommunen och konsult.
- Bestäm hur informationen ska delas i samband med granskning, samråd och politisk beredning, exempelvis avseende filformat och manér
- Säkerställ att manér kopplat till användning etc. finns med och att de följer tillgänglighetsdirektiv, tydlighetskrav och de allmänna råden.
- Ta fram en strategi för hantering av planbeskrivningen, både kopplat till format och överföring till NGP
- Bevaka kommande krav på överföringsformat för planbeskrivning
- Bestäm hur planinformationen ska spridas efter att detaljplanen fått laga kraft
- Säkerställ att detaljplaneinformationen som upphandlas möter, krav och regelverk och behov för eventuell visualiseringstjänst
- Utred om NGP kan underlätta att uppfylla MKB-direktivet
- Kravställ detaljplaneinformation för leverans till Länsstyrelsernas E-tjänst och till Lantmäteriet för registrering i Fastighetsregister

SIS standarden

- Utred om det finns behov på kommunen att konvertera befintliga detalj-planer framtagna enligt SIS standard till de nya specifikationerna.

Krav på leveranser av detaljplaneinformation

- Ställ krav på att konsulterna kan leverera i format som är kompatibla med era system och glöm inte bort planbeskrivningen.
- Saknas egna system för framtagandet av planer är det extra viktigt att säkerställa att anlitad konsult kan leverera enligt krav och specifikationer
- Säkerställ särskilt att anlitad konsult kan tillgängliggöra informationen på ett sätt som gör att kommunen kan granska under planprocessens gång och innan leverans till NGP

Upphandling och avtal

- Utred om omställningen till digital planinformation ryms inom befintliga avtal
- Skriv inte för långa avtal då förutsättningar kan komma att ändras över tid
- Se till att ha en lösning på plats senast innan det första beslutet fattas om antagande eller ändring av plan efter 1 januari 2022

Krav på systemleverantör

- Ställ krav att systemleverantör uppfyller Boverkets föreskrifter, både gällande detaljplan och planbeskrivning
- Ställ krav att lösningen kan nyttja planbestämmelsekatalogen och leverera till NGP
- Ställ krav att uppdateringar ska ske i enlighet med framtida förändringar av föreskrifter, specifikationer och lagkrav

Digitala detaljplaner

Stödet för upphandling är framtaget på uppdrag av Lantmäteriet, med stöd av Boverket, Länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Syftet är att ge ett stöd till kommuner vid upphandling av system och konsult för framtagande och tillgängliggörande av detaljplaner och detaljplaneinformation.

Rekommendationerna i upphandlingsstödet bygger på de nya kraven i Boverkets föreskrift för detaljplan, Lantmäteriets nationella specifikation för detaljplan, samt på intervjuer kring omställning till digitala detaljplaner som genomförts med fyra kommuner – Dorotea, Trosa, Malmö och Kävlinge.

Upphandlingsstödet är framtaget av Sweco.

Upplysningar om innehållet

Christina Thulin, christina.thulin@skr.se

Text: Jenny Carlstedt, Viktor Hemling, Sweco

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2021

ISBN: 978-91-7585-949-1

ISBN 978-91-7585-949-1

Beställ eller ladda ner på webbutik.skr.se

Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | www.skr.se